

Серія «Економічні науки»
Випуск 1(77) 2017 р.

УДК 330.341.1

Чиж І. В., студентка (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Василенко Ж. А., старший викладач** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

СКЛАДОВІ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ

В статті розглядаються теоретичні та практичні засади визначення потенціалу підприємства, його складові. Для прийняття ефективних рішень необхідно володіти об'єктивною інформацією про можливість досягнення підприємством намічених цілей в різних напрямках діяльності. Найбільш важливим є отримання загальної, інтегральної оцінки, яка б враховувала всі можливості і всі обмеження. Така оцінка може бути отримана на основі використання потенціалу підприємства. Проблема ефективності використання потенціалу підприємства є однією з основних в сучасній економіці. Суть цієї проблеми полягає у визначенні шляхів і засобів досягнення найбільшого задоволення безмежних суспільних потреб в умовах обмеженості ресурсів.

Ключові слова: потенціал підприємства, складові потенціалу підприємства, виробнича система, ресурсні позиції, наявні та приховані можливості підприємства, фактори виробництва, види потенціалу, виробничий потенціал, фінансовий потенціал, інноваційний потенціал, маркетинговий потенціал, кадровий потенціал, види ресурсів підприємства, ефективність, інвестиції, вартісна оцінка, інтегральний показник, ефективність використання основних виробничих фондів, фондівіддача, оборотність оборотних засобів, тривалість одного обороту оборотних коштів, продуктивність праці, умовне вивільнення оборотних засобів, матеріалоємність продукції, ефективність використання управлінського потенціалу, квадрат потенціалу, графоаналітичний метод, діагностика потенціалу, конкурентоспроможність продукції, попит, пропозиція, збут, менеджмент, маркетинг, фінанси, управління, організаційна структура, збалансованість елементів, багатовимірний статистичний аналіз, рентабельність продукції, потенціаловіддача, ефективність використання підприємницького потенціалу, прибуток, оптимізація, реінжиніринг виробничо-господарської діяльності, «прозорі» системи управління.

Постановка проблеми. За будь-яких часів важливим завданням керівників підприємств є пошук засобів підвищення ефективності їх функціонування та напрямів розвитку. А це, в свою чергу, вимагає попереднього аналізу й оцінки всієї сукупності наявних у підприємства ресурсів і компетенцій, що можуть використовуватись для досягнення поставлених цілей, тобто рівня потенціалу підприємства. Крім того, достовірне значення потенціалу підприємства та характеристика факторів, що впливають на ефективність його використання, необхідні для розробки стратегії діяльності підприємств, для оцінки їх вартості, для обґрунтування конкурентоспроможності та залучення інвестицій тощо. Тому проблема визначення рівня потенціалу підприємства та ефективності його використання завжди є актуальною.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Питанням визначення структури потенціалу підприємства та факторів, що впливають на нього, присвячені праці таких економістів та вчених, як О.В. Гончарук, Г.О. Бузовська, Н.В. Касьянова, Д.В. Солоха, В.В. Морєва, П.Г. Перерва, Н.М. Побережна, Г.І. Рзаєв, С.Ю. Курлакова, І.В. Мінняйленко.

Метою статті є теоретичні дослідження щодо формування складових потенціалу підприємства та висвітлення результатів визначення ефективності його використання.

Виклад основного матеріалу. Етимологічне значення терміну «потенціал» походить від латинського слова «*potentia*» та означає «приховані можливості», які у господарській практиці завдяки праці можуть стати реальністю.

Останнім часом в економічній літературі характеристика терміну «потенціал» більш широко використовується по відношенню до того чи іншого виду ресурсів чи їх сукупності.

Сьогодні найбільш чітко виокремлюються дві ресурсні позиції. Перша розглядає потенціал як сукупність ресурсів без урахування їх взаємозв'язків та участі у процесі виробництва. Особливості другої ресурсної позиції полягають у трактуванні потенціалу як сукупності ресурсів, здатних виробляти певну кількість матеріальних благ [2, С. 7].

Потенціал підприємства – це категорія, яка характеризує сукупні можливості підприємства, що можуть бути реалізовані тільки при наявності ресурсів. Таким чином, потенціал підприємства характеризується певним набором ресурсів, що повинні бути залучені до виробництва чи підготовлені до використання в господарській системі [2, С. 10-11].

В економічній літературі розглядаються різноманітні підходи до визначення структури потенціалу підприємства. До елементів потен-

ціалу підприємства можна віднести все, що пов'язано з функціонуванням та розвитком підприємства.

До об'єктних складових потенціалу підприємства відносять:

- інноваційний потенціал – це сукупні можливості підприємства щодо генерації, сприйняття та впровадження нових ідей для його системного технічного, організаційного та управлінського оновлення;
- виробничий потенціал – це наявні та приховані можливості підприємства щодо залучення та використання факторів виробництва для випуску максимально можливого обсягу продукції [2, С. 19];
- фінансовий потенціал – це фінансові ресурси та можливості щодо їх використання, що формуються з власних та запозичених джерел формування ресурсів підприємства, і виступають у вигляді власного капіталу та зобов'язань, що в разі потреби в процесі фінансово-господарської діяльності змінюють свою форму, трансформуючись в активи підприємства [4, С. 148];
- інформаційний потенціал – це єдність організаційно-технічних та інформаційних можливостей, які забезпечують підготовку й прийняття управлінських рішень та впливають на характер виробництва через збирання, зберігання, обробку та поширення інформаційних ресурсів [3, С. 11].

Суб'єктні складові потенціалу підприємства становлять:

- науково-технічний потенціал – узагальнююча характеристика рівня наукового забезпечення виробництва (науки, техніки, технології тощо), які є в розпорядженні підприємства для розв'язання науково-технічних проблем;
- маркетинговий потенціал – це здатність підприємства систематизовано й планомірно спрямовувати всі свої функції (визначення потреб і попиту, організація виробництва, продаж і післяпродажне обслуговування) на задоволення потреб споживачів і використання потенційних ринків збуту [3, С. 22];
- кадровий потенціал – це персоніфікована робоча сила, яка розглядається в сукупності своїх якісних характеристик [3, С. 23];
- управлінський потенціал – це навички та здібності керівників усіх рівнів управління з формування, організації, створення належних умов для функціонування та розвитку соціально-економічної системи підприємства;
- потенціал організаційної структури управління – це загальнокорпоративний управлінський механізм функціонування підприємства, який втілює в собі рівень організації функціональних елементів системи та характер взаємозв'язків між ними [2, С. 10].

Теорія оцінки економічного потенціалу нині представлена широким різноманіттям методичних підходів та методів. Найбільш розповсюдженими можна вважати методи вартісної оцінки та методи, що ґрунтуються на комплексному аналізі певних груп показників з наступним перетворенням їх в інтегральний показник, або в певне графічне представлення. Вважаємо, що найбільш популярним і проробленим графоаналітичним методом оцінки потенціалу на сьогоднішній день є графоаналітична модель «Квадрат потенціалу», вперше запропонована у 1998 році І.М. Рєпіною як метод діагностики підприємницького потенціалу підприємства [1, С. 302-303].

Такий метод дає можливість системно встановити кількісні та якісні зв'язки між окремими елементами потенціалу, рівень його розвитку та конкурентоспроможності і на підставі цього обґрунтувати та своєчасно реалізувати управлінські рішення щодо підвищення ефективності функціонування підприємства. Саме побудова «Квадрату потенціалу» дозволяє виявити ті структурні елементи, які необхідно оптимізувати [2, С. 12].

Узагальнюючи наявний досвід у практиці діагностики, можна зробити висновок, що діагностику потенціалу підприємства доцільно проводити методом порівняльної комплексної рейтингової оцінки за допомогою системи показників за такими функціональними блоками:

- виробництво, розподіл та збут продукції;
- організаційна структура та менеджмент;
- маркетинг;
- фінанси.

Потенціали підприємств можна класифікувати за розміром як великі, середні та малі. Великий потенціал мають підприємства, коли довжина векторів перебуває в межах 70-100; середній – у межах 30-70; малий – до 30 умовних одиниць.

Для прикладу розглянемо «Квадрат потенціалу» державного підприємства «Костопільський лісгосп».

Як видно з моделі на рисунку, потенціал підприємства має викривлену форму квадрата, причиною чого є хворобливий вектор, а саме виробництво, розподіл та збут продукції. Тому потенціал підприємства потребує негайних перетворень з метою покращення збалансованості цього елемента потенціалу. Доцільно розглянути формування фондової складової та забезпечити краще використання виробничого потенціалу.

Вектори фінанси, маркетинг та менеджмент мають однаковий рівень розвитку.

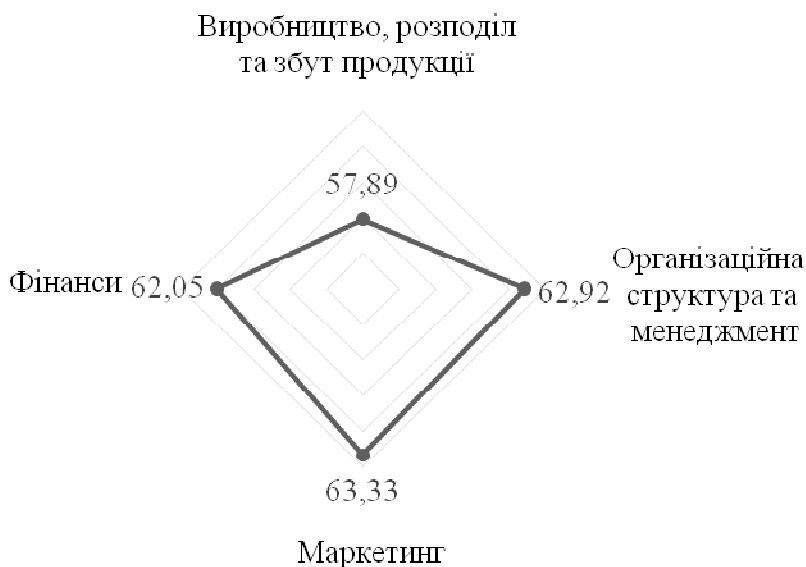

Рисунок. «Квадрат потенціалу» ДП «Костопільський лісгосп» 2016 рік

Наступним етапом буде визначення показників ефективності використання потенціалу, які більш об'єктивно характеризують вартісну оцінку потенціалу підприємства за допомогою багатовимірного статистичного аналізу. Він полягає в тому, що економічні об'єкти і явища розглядаються з урахуванням не одного-двох, а одночасно деякої множини ознак. Це дозволяє досягати в дослідженнях повноти опису явищ і процесів, що спостерігаються (у цьому випадку – виробничого потенціалу), і об'єктивності висновків за ним [4, С. 193].

Таблиця 1

Показники ефективності використання виробничого потенціалу
ДП «Костопільський лісгосп» в період 2014–2016 років

№ з/п	Показник	Роки		
		2014	2015	2016
Ефективність використання основних фондів				
1	Фондовіддача (Фв), грн/грн	2,2	2,9	2,7
2.	Ефективність використання ОВФ, грн/грн	0,1	0,2	0,1
3.	Приріст продукції (Ов) за рахунок зміни:	-	31564,4	11831,0

продовження табл. 1

3.1	фондовіддачі, тис. грн	-	17568,9	-5566,3
3.2	основних виробничих фондів, тис. грн	-	13995,4	17397,3
Ефективність використання оборотного капіталу				
4.	Коефіцієнт оборотності нормованих оборотних коштів	14,6	20,1	22,7
5.	Тривалість одного обороту (Т), дн	24,6	17,8	15,8
6.	Коефіцієнт ефективності використання оборотних фондів	0,3	1,5	1,1
7.	Вивільнення (залучення) оборотних коштів, тис. грн	1037,5	497,5	-
8.	Приріст продукції (Ов) за рахунок зміни:	-	31564,4	11831,0
9.	Коефіцієнта оборотності, тис. грн	-	20899,0	11330,0
10.	Обсягу нормованих оборотних коштів, тис. грн	-	10665,3	501,0
Ефективність використання трудового потенціалу				
11.	Продуктивність праці (Пп), тис. грн/особу	248,6	390,8	432,4
12.	Прибуток на 1-ого працівника, тис. грн	5,7	30,2	21,9
13.	Ефективність використання управлінського потенціалу, грн/грн	0,3	1,0	0,5
14.	Приріст продукції (Ов) за рахунок зміни:	-	31564,4	11831,0
15.	Продуктивності праці, тис. грн	-	31564,4	9236,4
16.	Чисельності промислово-виробничого персоналу, тис. грн	-	0,0	2594,5
Ефективність використання потенціалу підприємства				
17.	Рентабельність продукції, %	2,33	7,73	5,07
18.	Потенціаловіддача, %	447,69	766,10	445,30
19.	Ефективність використання підприємницького потенціалу, %	10,42	59,21	22,57

Про стан потенціалу ДП «Костопільський лісгосп» свідчать показники фінансових результатів та рентабельності оперативної діяльності.

Спостерігається зменшення ефективності використання основних фондів за рахунок зменшення фондівіддачі у 2016 році. За аналізований період ефективність використання оборотного потенціалу має тенденцію до зростання.

Потенціаловіддача зростає в період 2014–2015 років і у 2015 році становить 776,10%, тоді ефективність використання потенціалу є найвищою і становить 59,21%. У 2016 році потенціаловіддача зменшується за рахунок збільшення обсягів потенціалу підприємства.

Висновки. Визначення ефективності використання потенціалу підприємства є важливою проблемою, що має як теоретичне, так і практичне значення. Недосконала політика використання потенціалу підприємства не тільки не забезпечує позитивний розвиток економічних процесів, а й сприяє поглибленню кризових станів підприємства. Виходячи з концепції формування потенціалу підприємства, доцільним можна вважати процес його оптимізації, що передбачає:

- появу і поширення сотових організацій, формування «плоских» ієрархій і «прозорих» систем управління;
- реінжиніринг виробничо-господарської діяльності, перехід від традиційних принципів управління до нових (партнерство, гуманізація тощо);
- розширення внутрішньофірмових ринків;
- розвиток комп'ютерного та телекомунікаційного забезпечення процесів управління та його віртуалізація.

1. Гончарук О. В. Методичні положення графоаналітичної оцінки / О. В. Гончарук, Г. О. Бузовська // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – № 10. – С. 302–307. 2. Касьянова Н. В. Потенціал підприємства: формування та використання : підручник / Н. В. Касьянова, Д. В. Солоха, В. В. Морєва. – 2-ге вид. перероб. та доп. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 248 с. 3. Курлакова С. Ю. Потенціал і розвиток підприємства : навч. посіб. / С. Ю. Курлакова, І. В. Міняйленко. – Полтава : ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка, 2015. – 214 с. 4. Перерва П. Г. Визначення ефективності використання виробничого потенціалу машинобудівного підприємства / П. Г. Перерва, Н. М. Побережна // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – № 2. – С. 191–198.

Рецензент: к.е.н., професор Кушнір Н. Б. (НУВГП)

Chyzh I. V., Senior Student, Vasylenko Z. A., Senior Lecturer (National University of Water and Environmental Engineering, Rivne)

COMPONENTS OF THE POTENTIAL OF THE ENTERPRISE AND FACTORS AFFECTING THE EFFICIENCY OF ITS USE

The article deals with the theoretical and practical principles for determining the potential of the enterprise and its components. To make effective decisions it is necessary to have objective information about the possibility of achieving the objectives set by the enterprise in various fields of activity. The most important thing is to get a general, integral assessment that takes into account all the possibilities and all the limitations. Such an assessment can be obtained based on the use of enterprise potential. The problem of using the potential of an enterprise is one of the main in the modern economy. The essence of this problem lies in identifying ways and means of achieving the greatest satisfaction of infinite social needs in the face of limited resources.

Keywords: potential of the enterprise, components of the potential of the enterprise, production system, resource positions, available and hidden possibilities of the enterprise, factors of production, types of potential, production potential, financial potential, innovative potential, marketing potential, personnel potential, types of enterprise resources, efficiency, investments, cost estimation, integral indicator, efficiency of the main production assets use, return of assets, working capital turnover, duration of one turnover of working capital, labor productivity, conditional release of working capital, material content of products, efficiency of managerial potential use, square potential, graphical-analytical method, diagnostics of the potential, competitiveness of products, demand, supply, sales, marketing, finance, management, the organizational structure, balance of elements, multidimensional statistical analysis, profitability of products, return on the potential, efficiency of entrepreneurial potential use, profit, optimization, reengineering of production and economic activity, «transparent» control systems.

Чиж И. В., студент, Василенко Ж. А., старший преподаватель
(Национальный университет водного хозяйства и
природопользования, г. Ровно)

СОСТАВЛЯЮЩИЕ ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЯ И ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ ЕГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ

В статье рассматриваются теоретические и практические принципы определения потенциала предприятия, его составляющие. Для принятия эффективных решений необходимо владеть объективной информацией о возможности достижения предприятием намеченных целей в разных направлениях деятельности. Наиболее важным является получение общей, интегральной оценки, которая бы учитывала все возможности и все ограничения. Такая оценка может быть получена на основе использования потенциалу предприятия. Проблема эффективности использования потенциалу предприятия являются одними из основных в современной экономике. Суть этой проблемы заключается в определении путей и средств достижения наибольшего удовлетворения безграничных общественных потребностей в условиях ограниченности ресурсов.

Ключевые слова: потенциал предприятия, составляющие потенциала предприятия, производственная система, ресурсные позиции, явные и скрытые возможности предприятия, факторы производства, виды потенциала, производственный потенциал, финансовый потенциал, инновационный потенциал, маркетинговый потенциал, кадровый потенциал, виды ресурсов предприятия, эффективность, инвестиции, стоимостная оценка, интегральный показатель, эффективность использования основных производственных фондов, фондоотдача, оборотность оборотных средств, продолжительность одного оборота оборотных средств, производительность труда, условное высвобождение оборотных средств, материалоемкость продукции, эффективность использования управленческого потенциала, квадрат потенциала, графоаналитический метод, диагностика потенциала, конкурентоспособность продукции, спрос, предложение, сбыт, менеджмент, маркетинг, финансы, управление, организационная структура, сбалансированность элементов, статистический анализ, рентабельность продукции, потенциалоотдача, эффективность использования предпринимательского потенциала, прибыль, оптимизация, реинжиниринг производственно-хозяйственной деятельности, «прозрачные» системы управления.
